

RE-PE-T-HA könyvek

PEDAGÓGIAI ESETEK

TÁMOP-4.1.2.-08/1/B-2009-0001

2011

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

RE-PE-T-HA-KÖNYVEK
Sorozatszerkesztő: Chrappán Magdolna

PEDAGÓGIAI ESETEK

Szerkesztette: Szabó László Tamás

Összeállította: Buda Mariann, Páskuné Kiss Judit, Szabó
László Tamás, Szikszainé Nagy Irma, Tóth Zoltán

Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok
Debrecen
2011

A kötet a RE-PE-T-HA – Regionális Pedagógusképző és -Továbbképző Hálózat és Adatbázis az Észak-alföldi Régióban – TAMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0001 projekt támogatásával jelent meg.

Debreceni Egyetem – Nyíregyházi Főiskola – Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Nyelvi lektor: Szikszainé Nagy Irma

© Buda Mariann, Páskuné Kiss Judit, Szabó László Tamás, Szikszainé Nagy Irma, Tóth Zoltán 2011.

Szerkesztés © Szabó László Tamás 2011.

Technikai szerkesztő: Péntes-Fülöp Ildikó

ISBN 978-963-473-502-1 (online)
ISSN 2063-1952

Felelős kiadó: Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok elnöke
Felelős szerkesztő: Chrappán Magdolna
Borító: Havasi Tamás

Bevezető

A tanári munka történések, esetek, események láncolatában lezajló folyamat. Át- meg átszöve érzelmekkel, a rokonszenv (és gyakran az ellen-szenv) indulataival. A tanárnak ebben az interaktív térben – az osztályteremben – szinte állandóan reagálnia kell. Úgy is fogalmazhatunk: a tanári munka voltaképpen (mikro) döntések sorozatában valósul meg: biztosítja a munkavégzéshez szükséges fegyelmet, motiválja növendékeit, nyugtázza a tanulók megnyilvánulásait, válaszol kérdéseikre.

Az osztályteremben, a tanítás során előforduló esetek/események, történések, ütközések általában összetettek képződmények, amelyek integrált választ kívánnak a tanár részéről: azt, hogy működőképes egységbe tudja rendezni a különböző kurzusokból származó ismereteit.

Az évek során gazdagodó – reflektált! – tapasztalatainak gazdagodó készlete nyilvánvalóan növeli jártasságát, rutinját, hogy egyre eredményesebben, jobban, hatékonyabban tudjon reagálni a helyzetekre. E reakálási képességegyüttes fejlesztését célozzák képzésbe beépített „embertudományi” (pedagógia, pszichológia) és „közvetítéstudományi (szakmódszertan) stúdiumok is.

Az esetekben zömmel tanári döntések, kisebb mértékben a döntés elmaradása jelenik meg.

Nincsenek teljesen „jó” és teljesen „rossz” döntések. Csak jobb és kevésbé jó (építő/fejlesztő) és esetleg rossznak minősíthető (hatástalan/káros/romboló) döntések lehetségesek.

A jelölt feladata:

a) foglaljon állást abban, egyetért-e a bemutatott tanári döntéssel, és indokolja meg, miért;

b) ha az eseteírás nem tartalmaz tanári döntést, akkor a jelölt próbáljon döntésre jutni oly módon, hogy törekedjék döntését szakmai érvekkel alá támasztani: azaz törekedjék az indokláshoz felhasználni (integrálni) az elméleti stúdiumok, a gyakorlati szemináriumok és az iskolai gyakorlat során összegyűjtött és értelmezett tapasztalatait.

A döntéshozatalt segítő orientáló szempontok: általános iskoláról/tanulókról vagy középfokúról (gimnázium, szakközép) van-e szó adott esetben; az esetleírásban megjelenő konfliktus az iskolai élet mely mozzanatához kapcsolódik (iskolai teljesítmények/követelmények; tanórai fegyelem; tanári alkalmasság/kompetencia; tanítási módszerek; a tanuló teljesítményének tanári értékelése/minősítése; társas viselkedés stb).

Gyűjteményünk célja, hogy ennek az összetett szakmai kompetenciának az irányába segítse a tanárjelöltek fejlődését, másrészt hogy hozzásegítse a vizsgabizottságot ahhoz, hogy képet kapjon a végzős tanárjelöltek szakmai problémaérzékenységének színvonaláról, minőségéről.

Az eseteket tanárjelöltek leírásaiból állítottuk össze, tehát valóságos esetek, nem kitaláltak.

A záróvizsga minősítésébe – mivel osztályzatot nem kap e vizsgaelemre a jelölt – nem számít be ez a teljesítmény, ám a bizottság szóban értékeli és közli, hogyan látja a vizsgázó szakmaiságát az esetre adott hallgatói reagálás alapján.

PEDAGÓGIAI ESETEK

001

Középiskolában, 9. osztályban volt egy idős matematikatanárom. A tanár őszintén szólva nem tartott tartalmas és érthető matematikaórákat, eléggé darabosan és érthetetlenül beszélt. Gyakran elfelejtette, amit előzőleg mondott, dadogott, magában beszélt.

Ezt a fiú osztálytársaim, főleg a „talpraesettebb” fajta, nem tolerálták. Beszólogatással zavarták meg szegény idős tanár óráját, aki még inkább elfelejtette a megtanítandó tananyagot. Sokszor kiborult a sok élcelődéstől és volt, amikor sértegettek is. Kritizálták, megjegyzést tettek rá, csínytevéseket követtek el ellene. A tanár ezt nem bírta, és leadta az osztályunkat. Később kaptunk egy iszonyat határozott és erőskezű tanárt helyette. Meg is tanította a matematikát, hogy szerintem sokan egy életre nem felejtették el a Pitagorasz-tételt.

Kié a probléma?

A nyugdíjkorhatár felemelésével valószínűleg szaporodni fognak az ilyen esetek. Mit javasol az iskolaigazgatóknak?

002

Általános iskolában az osztályfőnökünket nagyon nem szerettük, és mindig megdobáltuk krétával, meg egyéb dolgokkal (pl. kockasajttal), amikor hátat fordított az osztálynak és írni kezdett a táblára. Persze mire visszafordult, mindenki csendben ült a helyén, mintha mi sem történt volna. Miután ezt sokszor eljátszottuk, és a tanárnőnek nem sikerült kiszűrni a dobáló diákokat, idegesen kirohant a teremből, és behívatta az igazgatót.

Kié a probléma?

Megfelelőnek tartja-e a tanár problémakezelését? Milyen más lehetőségei lennének, lettek volna?

Milyen fontos információ hiányzik ebből az esetleírásból?

003

A tanár megkérdezte, készen vannak-e a házi feladatok. Kiderült, hogy az osztályban senki nem csinálta meg a házi feladatot, ezért mindenki kapott egy elégtelent.

A tanár ezután úgy döntött, feleltet, mégpedig az egyik, az elégtelen miatt hangosabban felszólaló diákot, aki visszaszólt neki, hogy nem készült. Erre adott neki még egy elégtelent. A fiú az orra alatt dörögve szidta a tanárt, aki ebből elcsípett egy keveset, így még egy elégtelent adott a diáknak. Az egész osztály kapott egy elégtelent, de ez a fiú hármát is egy óra alatt.

Ez az oktató már más osztályban is megcsinálta, hogy fejenként legalább egy elégtelent kiosztott.

(középiskola)

Kié a probléma?

Hogyan értelmezné a tekintély és a hatalom viszonyát a tanári munkában?

004

Középiskola 9. osztályában (15 évesek a diákok) magyar irodalomórán a diák letegezte a tanárt. A tanár felháborodva kiabált. Erre a diák nyomdafestéket nem tűrő szavakat mondott. A tanár a nyakánál fogva ráncigálta a diákot az igazgató elé. A diák megkapta az igazgatói figyelmeztetést, illetve az egész osztály előtt bocsánatot kért a tanártól. A tanár ezek után annyit mondott, hogy tudomásul veszi a bocsánatkérést. (Ezzel jelezte, hogy elfogadni nem tudja a bocsánatkérést, de megértette az igyekezetet a diák részéről.)

Kié a probléma?

Őn hogyan értelmezi a bocsánatkérés rituáléját? Mi a szerepe? Mikor működik megfelelően?

Milyen információra volna még szükség?

005

Egy kitűnő tanuló osztálytársam felelt történelemből. A tanár és a diákok is tudták, hogy ő mindig tanul, mindig jól felel. De ez egyszer nem készült rendesen, és felelés közben elájult.

A tanár becsülte, majd az óra vége felé, mikor már megnyugodott a fiú, megmondta neki, hogy hármast kapott, és majd legközelebb javíthat.

(általános iskola 5. osztály)

Kié a probléma?

Milyen okok állhatnak az események háttérében? Ön szerint van-e még feladata a tanárnak?

006

Történelem dolgozatban egy osztálytársam a következőt írta: „Alia iacta est, vagyis a kocka el van vetve, mármint ami a dolgozatomat illeti. És én ezt már akkor tudtam, amikor B. tanárnő (a történelemtanárunk) ante portas volt”.

A tanárnő ezt hangosan felolvasta az osztálynak. Mi persze nevettünk, de ő nem találta viccesnek, iszonyú mérges volt, a fiú egyest kapott, és onnantól kezdve a tanár következetesen utálta az év hátralévő részében.

(történelemóra, középiskola 1. osztály)

Kié a probléma?

Mi lehet a humor szerepe a tanári munkában? Mikor pozitív és mikor negatív hatású a humor?

007

Gimnáziumban az angolórákon a tanár állandó fegyelmezési problémákkal küzdött. Amikor elkezdődött a félév, nagyon lazára vette a karakterét, s a fegyelemre nem nagyon figyelt. Ahogy teltek a hónapok, egyre jobban elharapózott a szemtelenkedés. Az órai evések és a csoporttársaim szemtelenségei túl soknak bizonyultak. Tanár úr nem tudta a helyzetet kezelni, hiszen a szidásait nem vettük komolyan. Azzal, hogy kezdetben olyan „laza” volt, a komolyságát (későbbiekben) nem tudta megalapozni.

Sokszor órákat töltöttünk el „lelkizésekkel”, hogy ki és miért, hol rontotta el a dolgot. Mindig megnyugvással fejeztük be a beszélgetéseket, de a helyzet mindig megismétlődött, mígnem... elhallgattunk.

(gimnázium, angolóra)

Kié a probléma?

Milyen elvekről vall a tény, hogy a tanár „lelkizéssel” próbálta kezelni a problémát? Vajon mitől oldódott meg mégis a helyzet?

008

Volt az osztályban néhány fiú, akiket a rajztanárnőnk állandóan piszkált, mivel nemigen figyeltek az órára. Egyik órán az egyik fiú végigmosolygta az első tíz percet, mivel beszélgetett a mellette ülővel. Tanárnő azt hitte, hogy rajta nevet, hiába bizonygatta a diák, hogy erről szó sincs. Ennek az lett a következménye, hogy a tanárnő sírva rohant ki a teremből, s még aznap az osztályfőnök óráján feljött a téma, s a fiú szóbeli figyelemztetést kapott, de semmi komoly következménye nem lett az esetnek, mert az osztályfőnök és a rajztanár nem voltak jó kapcsolatban egymással.

(középiskola, rajzóra)

Kié a probléma?

A történet szerint azért nem lett komolyabb következmény, mert az osztályfőnök nem volt jóban a rajztanárral. Hogyan látja ezt a kérdést? Ki, mit tett jól és rosszul a történetben?

009

Általános iskolában a rajzórán megengedte a tanár, hogy beszélgesünk munka közben. Ehhez képest mindig megbüntette azokat, akik beszélgettek (még a testi fenyítést is pártolta).

Ki a probléma?

Milyen következményei lehetnek annak, ha a tanár ellentmondó üzeneteket küld a diákoknak?

010

Nem tetszett, hogy voltak osztálytársaim, akik rendszeresen elkéstek, hiányos volt a felszerelésük, és ők ezen még jót is mulattak. A tanár pedig nem tett semmit. Szerintem a fegyelmezés és a rend a tanulás-tanítás alappillérei.

Ki a probléma?

Egyetért-e az utolsó mondattal? Hogyan lehet megalapozni, megvalósítani az iskolában a fegyelmet? Kinek milyen része van ebben a munkában?

011

Középiskola végén a diákok nagy része nem jelent meg bizonyos órákon, mert a továbbtanuláshoz azokra már nem volt szükségük, de a tanár nem tarthatott egy-két embernek órát, így elindult megkeresni az osztály hiányzó részét. Aztán kb. 15 perc késéssel megkezdhette az órát, miután összegyűjtötte a diákokat.

Ki a probléma?

Mi a véleménye a középiskolai kredites (szabadon felvehető kurzusok rendszerére épülő) oktatási szisztémáról?

012

Az egyik diák magyarórán, mikor Rómeó és Júliát tanultuk, megkérdezte, hogy most akkor a két fiatal lefeküdt-e egymással. A tanár nem válaszolt semmit, kiküldte az óráról.

Kié a probléma?

Ön szerint miben, hogyan kell alkalmazkodnia a tanárnak a diákok élményvilágához?

013

Egyszer az egész osztály szó nélkül hazament franciaóráról, és a tanár egy üres terembe érkezett. Másnap mindenkit behívtak az igazgatói irodába.

Kié a probléma?

Ön szerint mi történhetett az igazgatói irodában? (Többféle verziót is elemezzen!)

Milyen okai lehetnek annak, ha egy egész osztály távol marad egy óráról?

014

Egy matematikaórán történt meg, hogy miután kikaptuk a kijavított dolgozatot, egy diáktársamat rosszul érintette az elégtelen érdemjegy, ezért az összetépett dolgozatot a tanári asztalra tette dühében. A tanár nem tett semmit, csak folytatódott az óra.

Nem tudom, vajon tudatosan tette-e ezt (hogy tudassa velünk, nem érdemel figyelmet a tanuló tette), vagy pedig egyszerűen zavarban volt, nem tudta kezelni a helyzetet.

Kié a probléma?

Ön milyen esetekben alkalmazna és milyenekben biztosan nem „előny szabályt” (valamilyen hiba figyelmen kívül hagyását) a tanórán?

015

Középiskolában az osztályunk le akarta váltani a kémia tanárnőt a nem megfelelő oktatás miatt. Összehívták a szülőket és a tanárokat is, aláírásokat is gyűjtöttünk. De mindez végül nem vezetett eredményre, a tanárnő maradt.

Ez az eset persze nyomot hagyott a tanárnőben, az oktatás minősége nem változott, de a sértettségét az elkövetkezőkben minden órán érezte.

(középiskola)

Kié a probléma?

Ki mit nyert és mit veszített ezzel a megoldással?

Mit gondol a sértettségről, megsértődésről? Mit fejez ki, mit üzen, mire nevel?

016

Általános iskolában egy tanuló nagyon szuper istenáldotta tehetség volt matematikából. Valamelyik szülege is matematikával foglalkozott, azt hiszem egyetemi szinten. Járt is ilyen szakkörökre délután. Mégis kellett járnia velünk együtt is matematikaóra. Rendszeresen rossz volt, zavarta a társakat. Egyszer a tanár miatta az egész osztállyal íratott dolgozatot, csak neki lett ötös. A tanár ezt bejelentette az osztály előtt, és azt is, hogy neki egyest ad. Ezzel nem a tudását és a teljesítményét minősítette.

(általános iskola, matematikaóra)

Kié a probléma?

Milyen okok, indokok játszhatnak szerepet abban, ha egy tanár nem látja és/vagy nem támogatja egy diák tehetségét?

017

Anyukámék iskolájában tanít egy fiatal földrajz – történelem szakos férfi tanár, de most dolgozik életében először iskolában. Nem képes az általános iskolások szintjén elmagyarázni a tananyagot, hanem gyakorlatilag egyetemi jegyzet mennyiségű és nehézségű anyagot ad le óránként. Ezen a figyelmeztetés ellenére sem volt képes változtatni, s még csodálkozik, hogy a gyerekek rosszul teljesítenek az óráin, s utálják az általa tartott tantárgyakat, sőt személyét sem képesek tisztelni. Ehhez járul hozzá az is, hogy nem képes fegyelmezni. A gyerekek már odáig merészkedtek, hogy a táskájából lopják ki a cigarettát, s ő ez ellen nem tesz lépéseket. Amikor már túlzottan a fejére nőnek, kiíratja magát táppénzre, hetekre.

(általános iskola)

Kié a probléma?

Fontosnak tartja-e a személyes szféra tiszteletben tartását?

018

Az osztályfőnököm nehéz helyzetbe került egy osztálytársam miatt. Az eset úgy történt, hogy a tanár már nagyon rég óta feleltetni szerette volna magyarból, mert akkor jött az osztálytársam át egy másik iskolából a miénkbe. A diáktársam azonban óráról órára élt az un. „felelésmentes” óra lehetőségével, így a tanárnő nem tudta feleltetni. Azonban mikor végre a felelésre került volna a sor, elsírta magát, és a tanárnak nem volt más lehetősége, kiküldte a teremből, hozza rendbe magát a mosdóban. Így végül is feleltetésre nem került sor.

Kié a probléma?

Mi lett volna a helyes tanári döntés Ön szerint?

019

Angolóra volt. A tanárnő munkát osztott ki, a tanulók nagy része dolgozott, kivéve két fiút a hátsó padban. Ők kivonták magukat a tanóra menetéből, és kártyáztak. A tanárnő elvette tőlük a kártyát, és munkára ösztökélte őket. Mikor kicsengettek, a tanárnő megbeszélést tartott egy versenyre készülő tanulóval az osztályteremben. Mint később kiderült, a két kártyázó fiatalember igazgatói intőt kapott azért, mert a tanárnő táskájából visszavették az elkobzott kártyaköteget. A tanárnő még sokáig neheztelve nézett a két fiúra.

(gimnázium, 10. osztály)

Kié a probléma?

Mely nevelési lehetőség (esély) sikkadt el ebben az esetben?

Mi a véleménye a személyes szféra védelméről, tiszteletben tartásáról?

020

Iskolai szünetben a gyerekek kint voltak az udvaron. Egy elsős kisfiú a nagyobbakkal játszott. A kisfiút körbe – körbe pörgették, és egymásnak dobálták a nagyfiúk. Egyszer csak az egyik fiú elejtette a kisfiút, aki nagyon beverte a fejét. Éppen becsengettek, és mindenki sorakozni ment, az elejtett kisfiút otthagyták. Majd mindenki eltűnt az udvarról. Később vetették észre csak, hogy a fiú nincsen az osztályteremben, ezért elindultak keresni, és az udvaron találták meg. Azonnal mentőt kellett hozzá hívni. A kórházban kiderült, hogy a gyerek súlyos agyrázkódást szenvedett.

Az ügyeletes tanárok később elmondták, hogy ők nem láttak semmit. A nagyfiúk később letagadták, hogy a kisfiúval játszottak. Az eredmény az lett, hogy senki sem kapott semmilyen büntetést.

(általános iskola)

Kié a probléma?

Ki hibázott?

021

Gimnáziumban egy biológia szakos osztály az osztályfőnökéhez fordult azzal, hogy a biológiatanár nem veszi elég komolyan a tárgyát, ami viszont az osztály számára fontos tantárgy a továbbtanulás szempontjából. Az osztály azt kérte, hogy váltsák le az adott tanárt egy másik biológia szaktanárra.

Kié a probléma?

Feloldható-e a konfliktus? Hogyan?

022

Történelemóra: a tanár bejön, beírja a hiányzókat, kezdi az új anyagot. Ha felmerül néhány földrajzi név, azt különösen elvárja a diákoktól, hogy tudják, hol van. (Hiszen év elején elmondta, hogy egy-egy témakörön belül, amilyen fogalommal találkozunk az órai jegyzetben vagy a tankönyvben, azt nézzük meg otthon az atlaszban.) Ez általában – ha ilyenre kerül a sor – mégsincs így. A tanár ilyenkor 10 percig dühöng, és még 5 percig filozofál arról, hogy ő megengedte, hogy padonként csak egy atlaszt hordjunk, de akkor hordjunk kettőt, és hogy mielőtt bejön órára, azal foglalkozzunk, hogy az atlaszt böngésszük, stb. Fali térképet 2 év alatt csak egyetlen egyszer hozott órára, amikor bejöttek az órát megnézni más tanárok.

(gimnázium)

Kié a probléma?

A hitelesség szempontjából minősítse a szaktanár eljárását!

023

Az egész osztály egyest kapott kokárdavarrásért, ugyanis nem saját kezűleg varrták meg a gyerekek a kokárdát, hanem csak hoztak egyet otthonról.

(általános iskola, 2. osztály)

Kié a probléma?

Mi a véleménye a feladatról és a tanító reagálásáról?

024

8. osztály év végén a fizika-kémia tanár nem adta meg a jobb osztályzatot. Hiába írtam meg a pótdolgozatot ötös érdemjegyre, csak a rosszabb jegyet adta meg. Szerettem volna minimum négyes érdemjegyet, mert a 9. osztályt már más suliban kezdtem. S azért nem adta meg a jobb jegyet, idézem:

„Úgyis elmegy más iskolába, minek neked a jobb érdemjegy?”

És nem adta meg. Hiába írtam, feleltem, beadtam házi dolgozatot, anynyira meg akarta mutatni, hogy milyen szigorú és „jó” tanárok vannak nálunk.

[középiskola, 8. osztály (6 osztályos)]

Kié a probléma?

Őn hogyan döntött volna hasonló esetben? Miért?

025

Két fiú osztálytárs egy vasárnapi napon elment a belvárosba mulatni, és a nap egy részében a főtéren részegen ténfergett. Ekkor találkozott velük az egyik tanáruk – nem az osztályfőnök -, aki felháborodottan konstataulta a történeteket, és leszidta őket.

Másnap behívták őket az igazgatóhoz. Az egyik fiút – aki már korábban is „kihúzta a gyufát” a tanároknál, kirúgták az iskolából; a másik, akivel korábban nem voltak magatartási problémák, nagyon jó tanuló is volt – megúsza egy igazgatói figyelmeztetővel.

[gimnázium, 2. osztály (10. osztály)]

Kié a probléma?

A történetben ki követte el a legnagyobb hibát?

Egyetért a tanár reakciójával? Ön mit tett volna?

026

Matematikaórán történt az eset, a félév vége előtti utolsó órán a szokásos jegymegbeszélést végeztük. Amikor rám került a sor, a tanárnő már húzta a száját, nem voltam a szíve csücske, pedig nem tettem semmi olyan dolgot, ami okot adhatott volna rá. Egyszerűen nem voltam neki szimpatikus. Az adott félévben 3,7-3,75 körül volt az átlagom, mire ő azt mondta, hogy nekem jó lesz a hármás is, és esélyt sem adott a javításra, vagy hogy megbeszéljük a dolgot. Azt még hozzátenném, hogy az előző években matematikából átlagos tanuló voltam (leginkább hármás), de az adott félévben igyekeztem jobban tanulni mindenből, és jóval többet foglalkoztam a tárgyakkal, mint azelőtt.

Kié a probléma?

Mit gondol: mi készíteti a tanárokat arra, hogy – úgymond – a „beskatulyázáshoz” folyamodjanak? Hogyan függ ez össze a kötelező tanári értékeléssel?

027

Az angoltanár az angolórák szinte mindegyikén baráti beszélgetést is beiktatott, miután átvettük az aznapra szánt anyagot.

Ilyenkor szó volt a barátnőjéről (általában róla), aki egyik évfolyamtársunk volt. Egyik alkalommal felsorolta azoknak a férfi tanároknak a nevét, akik nem mondhatnak rá semmi rosszat a diáklánnyal való kapcsolata miatt, mert ők is kerültek már ilyen helyzetbe. Ezt osztálytársaim közül néhányan visszamondták az egyik említett tanárnak, aki szembesítette a fiatal angoltanárt az osztállyal, mire az osztály elmondta az órán hallottakat, ekkor viszont az a diák is felszólalásra kényszerült, aki „meg sem akarta hallani”, amit az angoltanár mondott, és egyik tanárral szemben sem akart állást foglalni, mégis rákényszerült a tanárok előtt.

Ezt követően kicsit fagyos lett az angolórák hangulata egy ideig, és gimnázium végéig nem fordult elő, hogy személyes beszélgetéssel telt volna az óra akár néhány perce is.

(gimnázium és szakközépiskola, 3. évfolyam)

Kié a probléma?

Mi a véleménye az esetről?

028

Az igazgató fia egy osztályba járt velem. Négy évig egyszer sem felelt szóban, és szóbeli érettségén is egyedül volt a teremben a vizsgabiztos nélkül. 2. osztályban (10. évfolyam) az énektanár kihívta a táblához. A következő félévben új énektanárunk volt.

(gimnázium, 1. – 4. osztályig)

Kié a probléma?

Milyen hatása lehetett ennek a helyzetnek és eljárásnak az érintett fiúra és az osztályra?

029

A tanárnő dolgozatot íratott németből, de egy diák hiányzott. Ezzel a diákkal következő órán íratta meg a dolgozatot. Ugyanazt a feladatlapot kapta, mint előtte a többiek. Miközben a diák írta a dolgozatot, arra lett figyelmes, hogy a tanár ugyanazt a dolgozatot kezdte el szóban javítani az osztállyal, mint amit ő is írt. Mivel diák volt, elkezdte leírni a tanár által a többiek számára diktált megoldásokat. Azonban a tanár (jó 10 perc után) észrevette, (mivel egyszerre lapozott a diák az osztállyal), elvette a dolgozatát, és ráírta az egyest. Azt is mondta a diáknak, hogy csalódott benne, mivel – szerinte – puskázott. (Amúgy ez a diák ötös tanuló volt ebből a tárgyból.) A következő órán újra megíratta a dolgozatot, de az egyes bent maradt.

(szakközépiskola, 11. osztály)

Kié a probléma?

Helyes vagy helytelen volt a tanár döntése? Indokolja válaszát.

030

Középiskolai testnevelés órán a diákok labdát dobálnak egymásnak a tanár távoli felügyelete alatt. Az egyik diák olyan szerencsétlenül dobja el a labdát, hogy az súrolja a tanár haját. A diák teljesen összeomlik, meg van róla győződve, hogy meg fog bukni. A tanár azonban csak rámosolyog, odamegy hozzá és megöleli a diákat.

(középiskola, 9. osztály)

Kié a probléma?

Miféle korábbi iskolai élmények magyarázhatják a diák reakcióját?

Iskolai éve alatt találkozott-e hasonló tanári reakcióval? Milyen hatással volt Önre és az osztálytársaira?

031

Középiskolai angolórán a tanár rendszeresen készületlen, nem tudja, hogy éppen milyen anyagnál tart az osztály. Nem tanít semmit, ennek ellenére elvárja, hogy a diákok az új anyagból - (amit neki kellene elmagyarázni) - le tudjanak felelni, arra hivatkozva, hogy nekik ezt már tudniuk kellene. A diákok persze nem tudják, erre a tanár kifakad, hogy mit képzelnek a diákok magukról, hogy eljönnek (kezdő) angolra angoltudás nélkül. A tanár sorozatosan rossz jegyeket ad az osztálynak, a diákok tudomása nélkül.

(középiskola, 9. – 12. osztály)

Kié a probléma?

Miféle eszközeik vannak/lehetnek a diákoknak az efféle tanári viselkedéssel szemben?

032

Technikaóra

A tanár leosztályozza a gyerekek munkáját, amit otthon kellene befejezniük (adott esetben ez egy fából összebarkácsolt kiskocsi).

Legyen *A* és *B* a két tanuló.

A megcsinálta otthon a kiskocsit.

B nem csinálta meg a kiskocsit.

A kiviszi a munkáját és négyest kap.

B kölcsönkéri *A* munkáját, és azt mutatja be a tanárnak, hogy ne kapjon egyest.

A tanár ötösre értékeli *B* munkáját.

Kié a probléma?

Van-e eszköze a tanárnak annak elkerülésére, hogy a tanulók – úgymond – „megvezessék”? Miféleké?

033

A tanárnő kémiaóráját tartja, majd a hátsó padból hirtelen füst kezd terjengeni, és a két lány hirtelen nem tudja, mit tegyen, bedobja az égő papírtömböt a terem végében lévő szekrénybe. A tanárnő megdöbbenve tapasztalja, hogy a lányok visszaülnek a helyükre, mintha mi sem történt volna.

(gimnázium, 12. osztály)

Kié a probléma?

Mit gondol: hogyan folytatódhatott a történet?

034

A fiúk el vannak telve magukkal, és bár ez nyolcadik osztály, a többség rég elmúlt tizennégy éves.

Férfi tanár ment be órát tartani, melynek javarésze a fegyelmezéssel ment el.

Határozott kiállású emberként is mindig voltak problémái, mivel a gyerekeket nem érdekelte a tantárgy.

Az egyik ilyen órán már sokadjára kellett rászólni egy gyerekre. A tanár felállította, de mikor az továbbra is visszabeszélt, lekevert egy pofont a gyereknek. A gyerek fintorogva leült, és csendben volt.

Másnap felháborodott szülők keresték fel a tanárt, hogy mit képzelsz, hogy megüti a fiúkat.

„Kérem, én csak azt tettem, amit maguknak már rég meg kellett volna tenni...”

(általános iskola, 8. osztály)

Kié a probléma?

Tudna-e hatékonyabb (és jogszerű) tanári eljárás mellett érvelni az eset kapcsán?

Ön szerint a tanár kijelentése hogyan hathatott a szülőkre?

Lehetett-e folytatása az esetnek? Miféle?

035

Dolgozatírásnál az osztály nagy része összebeszél, hogy leteszik a tolat, és nem írják meg a dolgozatot, mert nem készültek rá.

A dolgozatírás közben a legtöbben meg is teszik, de vannak, akik nem, és megírják a dolgozatot.

A tanár felháborodással fogadja az osztály viselkedését, és a „lázádnak” egyest ad, azoknak viszont, akik hajlandóak voltak a dolgozat megírására, a munkáját a megfelelő módon értékeli.

(gimnázium, 11. osztály)

Kié a probléma?

A leírt „sztrájk” erősíti vagy gyengíti az osztály egységét?

Egyetért-e a tanári eljárással? Indokolja állásfoglalását!

036

Az adott félévben, az adott óra mindig reggel fél nyolckor kezdődik, ráadásul hétfőn.

Minden alkalommal van három vagy több elkéső. A tanár először hiányzónak írja be őket, majd miután megérkeznek, későnek. Ez így zajlik minden alkalommal.

A tanárt zavarja, de mégsem lép fel hatásosabb módon a későkkel szemben.

(középiskola, 9. osztály)

Kié a probléma?

Helyesli-e a tanár eljárását? Indokolja egyetértését!

Ha nem helyesli, mely másfajta eljárást tartana célravezetőnek? Miért?

037

Általános iskolában történt, nyolcadik osztályosok voltunk, és az egyik évfolyamtársam terhes lett. Ez a lány nem volt rossz tanuló, hanem kifejezetten az osztály legjobbjai közé tartozott, jó családból is származott. A ballagási műsorban ez a lány mondta volna az intő szavakat, a példaértékű gondolatokat a kisebb tanulóknak, illetve a szülőknek, tanároknak. A lány osztályfőnöke azonban nagyon nehéz döntés elé került így. A lányt nem szerettem volna megbántani, mert végig nagyon jó, szorgalmas tanuló volt. Végülis ez a lány mondta el a beszédet.

(általános iskola, 8. osztály)

Kié a probléma?

A döntés mérlegelése előtt mely szempontok merülhetnek föl?

Egyetért-e a tanár döntésével? Indokolja állásfoglalását!

038

Egyik nap az osztályfőnökünk fia szándékosan megrongálta a testnevelés öltözőben lévő padot. A többiek nem akarták elárulni, hogy ő tette, de végül kiderült. Miután osztályfőnöki órán megbeszéltük az esetet, a tanár úgy döntött, szól az igazgatónak a rongálásról még akkor is, ha emiatt a fia büntetést kap.

Kié a probléma?

Egyetért-e a tanár döntésével? Indokolja álláspontját!

Szeptemberben, mikor átvettük az iskolát, még sok minden csak félig volt kész. Ami pedig kész volt, arra nagyon kellett vigyázni. Az első nap, mikor megkaptuk a tantermünket, az egyik ablakpárkány alatti emelvényen valaki véletlenül nyomott hagyott a lábával. Csak sár volt, de az iskola igazgatónöje bejött, hogy szemlét tartson, és persze rögtön kiszúrta a lábnyomot. Amúgy sem igazán kedvelt minket, mert a mi osztályunk nem akart átmenni az új helyre, amit zokon vett. Ekkor éktelen haragra gerjedt, az osztály előtt leszidta az osztályfőnökünket, majd igazgatói figyelmeztetés terhe mellett kérte a bűnöst, hogy álljon fel.... A mi osztályunkban különösen jó volt a közösségi szellem és az összetartás, és mi magunk is meglepődtünk a saját reakciónkon, ami ezek után történt. A "bűnös", aki először felállt, az egyik igen jó barátom volt. De nem volt biztos, hogy ő volt a "tettes", mert aznap sokan mások is álltak azon az emelvényen. Ekkor aztán felállt másik két ember is, majd még kettő... Ekkor aztán összenéztünk a barátokkal, majd szolidaritásból mi is felálltunk, és ezt látván a többi osztálytársunk, hozzánk hasonlóan, felállt. Tüstént megértette mindenki, hogy egy egész osztály minden tagjának nem lehet igazgatói figyelmeztetést adni, pláne nem azoknak, akik véletlenek voltak az ügyben. Nem gondoltuk volna, hogy a "Sok lúd disznót győz" közmondás pont az igazgató ellen fog beválni, de így lett. Az igazgató ledöbbsent, és nem talált abban a pillanatban megfelelő fegyelmezési módot, helyette inkább vörösödő arccal, dühöngve kivonult a teremből, nyomában a gondnokkal. Az osztályfőnök felénk fordulva egy mosollyal nyugtázta a dolgot, majd megdicsért minket a bajtársiasságért.

(felekezeti gimnázium)

Kié a probléma?

Egyetért-e az intézményvezető reagálási módjával? Indokolja állásfoglalását!

Ha nem ért egyet vele, Ön hogyan kezelte volna ezt a helyzetet?

Az egyik irodalomórán a tanárnő, aki egyben az osztályfőnökünk is volt, a szülői értekezlet előtt két nappal osztotta ki a nagydolgozatot, amely valljuk be, nem igazán sikerült fényesen az osztálynak, és erre nagy zúgolódás támadt a kiosztást követő percekben.

Volt, aki csak saját magában mérgeződött egy kicsit, a többség a padtársával konzultálta meg a dolgot, azonban az egyik nagyszájú srác feltételezhetően nem rossz szándékból, mint inkább mérgeének enyhítése érdekében tett egy nem oda illő megjegyzést, - amelyet nem szívesen vetek papírra, de a dolgok teljessége ezt megköveteli tőlem - , amely így hangzott: „A f...nak kellett ilyen hamar kijavítani!”

Erre az osztályteremben síri csend támadt. Az osztályfőnökünk pedig egy kis hatásszünettel kommentálta az előző megjegyzést: „Azért, hogy mindenki tudásáról teljes képet kapjak, mielőtt a szüleitekkel megbeszél-nénk azt, hogy melyikötök hogy áll az év végi osztályzás előtt.” Majd pedig a sértettség legkisebb fokát sem mutatva leült a tanári asztalhoz, mint ahogyan bármely másik órán is tette verselemzést megelőzően, majd pedig folytattuk az órát.

Ezt követően mindenki izgatottan várta a következő órát, amelyen felelés következett a vett versből, de nem a nagyszájú fiú szívatására került sor, ahogyan azt a többség várta, és a másnap tartott szülői értekezleten egyetlen szó sem esett az incidensről, amely eléggé meglepte az osztályt, de valljuk be a legnagyobb meglepetés minden bizonnyal a nagyszájú srácot érte.

Ez pedig olyan lelki hatást gyakorolt rá, hogy nem elég, hogy az értekezletet követő napon elnézést kért az osztályfőnökünktől, - ami azért volt nagy dolog a maga nemében, mert egy eléggé makacs és büszke természetű emberről van szó az ő estében - , hanem szépen lassan ettől kezdve elkezdett odafigyelni arra, hogy mikor hogyan beszél, sőt egy idő után már olyan szintre jutott benne ez, hogy a többieket is kioktatta, hogyha azok esetleg káromkodtak.

(gimnázium, irodalomóra)

Kié a probléma?

Láttuk: jótékony hatású volt a tanár sajátos reagálása (ignorálás).

Vajon miért?

041

Tizenegyedikesek voltunk, és egy történelemórán történt, amit az igazgató felesége tartott. Miután becsengettek, az egész osztály bevonult a terembe, majd 1-2 perccel később megjelent a tanárnő is. Természetesen voltak késők is, akik gyorsan helyet foglaltak, így nem kaptak semmiféle feddést.

Az egyik ilyen későn érkező egy osztálytársnőm volt, aki öltözködésével mindig is látványosan kifejezte zenei hovatartozását. Jelen esetben deszkás cipőt, buggyos gatyát, zenekaros pulóvert, rengeteg láncot és mindehhez egy fejkendőt viselt.

A tanárnő, miután beírta a naplót (ezalatt érkeztek meg a késők), nem hívott ki senkit se felelni, hanem elkezdte az órát. Egyből feltűnt neki az osztálytársnőm öltözete, amiben egyes egyedül a fejkendő viselését elnevezte, és megkérte, hogy vegye le, elvégre tanórán van és nem az utcán.

Osztálytársnőm az elején egyszerűen csak hallgatott, és nem foglalkozott a kéréssel. A tanárnő nem sokkal később ismét felszólította, ezúttal kicsit hangosabban, azonban ezt a választ kapta, hogy "kendő nélkül hülyén áll a hajam, és ezért nem veszem le".

Több se kellett a tanárnőnek, rögtön felemelte a hangját. Mindeközben az osztály nem a konfliktust akarta elkerülni és nem is a tanár ellen foglalt állást, hanem a lányt piszkálta, mondván, hogy "így is, úgy is hülyén áll", stb.

Kettejük vitája nagyon sokáig húzódott, és egyértelmű volt, hogy nem fognak dűlőre jutni, de a tanárnő nem tágított. Azzal fenyegetőzött, hogy ha leveszi, ha nem, kiküldi az óráról az igazgatóhoz, és az óra végéig vissza se jöhet.

Végül az történt, amit a tanárnő mondott, a lány elment az igazgatóhoz, és a fejkendő is lekerült. Azonban nem sokkal később a lány visszajött, és átadta az igazgató üzenetét, miszerint ez az egész nem lényeges, és nyugodtan maradhat az órán.

(gimnázium, történelemóra)

Kié a probléma?

Egyetért-e a tanárnő reakciójával?

Ha nem, Ön hogyan döntött volna?

Helyesnek vagy helytelennek tartja az igazgató eljárását?

042

A magyarórán arra a fiúra került a felelés sora, aki matematikából osztályelső volt, különböző tanulmányi versenyeket nyert, a humán tárgyak azonban nem tartoztak az erősségei közé. A tanár tisztában volt ezzel, mindazonáltal ennek a tanulónak is számot kellett adnia a tudásáról szóban is, ahogy a többieknek. A felelés viszont olyan rosszul sikerült, hogy a pedagógusnak azon kellett tünődnie, hogy merjen-e elégtelent adni vagy sem.

Bármennyire is összeszedte minden jóindulatát, akkor sem tudta volna legalább egy kettessel értékelni a feleltet. Egy elégtelen viszont nagyon lerontotta volna ennek az egyébként tehetséges tanulónak az átlagát, éppen az utolsó évben. De ha jobb jegyet ad, mint amelyet a diák érdemel, az kivételezésnek számít a többiekkel szemben.

Végül a tanár jegy nélkül küldte a helyére a fiút, és felszólította, hogy következő órán jelentkezzen felelni. Szerencsére a diáknak elég volt ennyi, hogy tanuljon az esetből, és a következő órára már felkészülten jött.

(gimnázium, 12. évfolyam)

Kié a probléma?

Mely szempontokat kell mérlegelnie a tanárnak a növendék teljesítményének értékelésekor?

Van-e (lehet-e) ún. erősségi/fontossági rangsora a szempontoknak?

043

Az egyik fiú sem iskolai ünnepségen, sem órán, sem szünetekben nem viselkedett korának megfelelően. Zaklatta a lányokat, visszaszólt a tanároknak, bántalmazta a fiúkat. A tanárok kezdetben próbálták fegyelmezni, de ez nem hatott rá. A tanárok olykor magával a diákkal nevettek megnyilvánulásain.

A diákok csak mulattak azon, amikor egy társukat bántalmazta, zaklatta. Ha nem volt „aktív” az órán, akkor az utolsó padban aludt, esetleg evett, ivott.

Az egyik magyarórán hangosan nevetett, bekiabált, másokat piszkált. Majd elkezdte megrágni a magyar könyvének a lapjait, amiből galacsint készített, és a táblára író tanár mellé a falhoz vágta. A tanárnő kérte, hogy fejezze be. Majd amikor az egyik lányt elkezdte zaklatni, a tanárnő nagyon ideges lett. Kizavarta a teremből, hogy kicsit gondolkozzon el azon, amit művelt; és arra kérte a többieket, hogy folytassák a munkát. Mivel ő volt az osztályfőnökünk, azt javasolta, hogy a problémát rendezzük az osztályfőnöki óra keretében. Mielőtt folytatta volna az órát, megkérdezte, hogy a többi órán is így viselkedik-e. Azt mondtuk, hogy igen, majd bevallottunk mindent. Azon a napon utolsó órában tartottuk az osztályfőnöki órát. Az osztályfőnök arra hivatkozva, hogy ő egyedül nem képes megbirkózni ezzel a problémával, az igazgatóval jelent meg az óra kezdetén. Természetesen nagyon meglepődtünk. Az igazgató arra kért, hogy mondjuk el mindazt, amit a tanárnőnek elmondtunk. Addig kiküldték a diákot a terem elé, mivel a lányok nagyon félték tőle. Az osztályfőnök nagyon leszidott minket, hogy eddig miért nem mondtuk el ezeket. Végül az osztályfőnök és az igazgató megkérdezte, hogy akarunk-e még vele dolgozni. Senki nem mondott semmit, így kapott még egy lehetőséget.

(gimnázium, 11. évfolyam, magyaróra)

Kié a probléma?

Miféle összefüggések lehetségesek a zaklató (agresszív) viselkedés és a társas közeg között?

Ön szerint miféle pedagógiai eszközök lehetnek az ilyen helyzetek kezelésére?

A szituáció az volt, hogy két fiútanuló az egész óra folyamán trágár, oda nem illő szavakat, beszólásokat mondott a tanárnőnek, illetve a tanárnőről, például: Hát ez hülye! Mit pampog a tanárnő? Fogja már be a száját!...stb., és még ettől is durvább, nyomdafestéket nem tűrő kifejezéseket is használtak. Zavarták, többször félbeszakították ezzel az órát. Az osztály nem tudott a tananyaggal haladni. A tanárnő hiába próbálta őket fegyelmezni szép szóval, majd emelt hangon való fegyelmezéssel. Az osztály hozzáállása a dologhoz megosztott volt, ez sem könnyítette meg a tanárnő dolgát. A tanulók egy része közömbös maradt a két fiú viselkedésével kapcsolatban, vagy legfeljebb rosszallóan nézett. Csak néhány diák mondta nekik azt, hogy fejezzék be ezt a viselkedést. A többiek pedig jól muhadtak a dolgon, ami még inkább arra biztatta a rendetlenkedőket, hogy folytassák az „előadást”.

A tanárnő óra végére megelégette a dolgot, és felszólította a két diákot, hogy a szünetben menjenek le vele az igazgatói irodába. Igazság szerint ez egy hosszabb folyamat volt, mert már az előző órákon is voltak hasonló incidensek, de a tanárnő csak szóban fegyelmezte a diákokat, a döntést végül mindig elhalasztotta, így fajult el a helyzet eddig a pontig. Végül a két diák igazgatói figyelmeztetést kapott.

(felekezeti gimnázium, 11. évfolyam, fizikaóra)

Kié a probléma?

Az eset fényében mit gondolhatunk az ún. „osztályközösségről”?

Igaz, hogy az iskolázás szünet nélküli „háború” felnőttek (tanárok) és fiatalok (tanulók) között?

Egy gimnáziumi végzős osztályban volt egy diák, aki kettes dolgozatot írt, de amikor a tanár beírta a jegyeket a naplóba, akkor egy jeggyel jobbat diktált be. A tanár maga az osztályfőnök volt, aki mindig igazságosan osztályozott, és szerette a tanulóit. A diák úgy gondolta, hogy senki nem venné észre, hogy csalt, és abban bízott, hogy ha mégis kiderülne, akkor nem lenne olyan nagy baj belőle. Már a négy év alatt elnyerte a tanár bizalmát, és meg volt róla győződve, hogy nem bukik le, de tévedett.

Az osztályfőnök bizonyára sejtette, hogy nem annyi lett a jegye a diáknak, mint amennyit bediktált. Utánanézett, és a csalásra fény derült. Bizonyára sokkolta az igazság, mert az az osztály volt a kedvence, amelyikben az eset megtörtént. A jegyet természetesen kijavította a naplóban. Az ügyet úgy akarta elintézni, hogy csak az érintett diák, az igazgató és a többi tanár tudjon róla. Először megbeszélte az igazgatóval a szükséges lépéseket és a diákra kiszabható büntetést. Ezután beszélt a többi tanárral tudatván velük, hogy van egy diák, akivel vigyázniuk kell. Ez a bejelentés nem lehetett könnyű, mivel a legtöbb tanárnak is éppen ez volt a kedvenc osztálya. Az eset bizonyára mindegyiküket lesújtotta, nem beszélve arról, hogy az adott diák az egész osztály jó hírét egy csapásra megrontotta.

A tanár a vétkes diáknak jelezte, hogy beszélni akar vele az óra utáni szünetben, és miután elmondott neki mindent, a szüleit is behívta egy beszélgetésre. Az egész osztály nem tudott semmit se az esetről. A tanár összeszidta a diákot az általa elkövetett erkölcstelenségért, és ezután elmondta neki a nevelőtestület határozatát és a további lépéseket. A tanár elhatározta, hogy ezentúl a dolgozatok jegyeit még az óra előtt beírja a dolgozatok alapján. Ez a döntés ésszerű volt, habár a többi diák úgy érezhette, hogy valami rosszat tettek, hogy így megrendült a tanár bizalma bennük.

A tanár az egész ügyet teljes titokban tartotta, habár a csaló diák elmondta a többieknek, hogy mi történt. A tanár nem közölte a diákokkal, hogy miért döntött úgy, hogy a hagyományokat megszakítva az óra előtt írja majd be a jegyeket. A diákoknak rögtön feltűnt a változás, és elgondolkodtak rajta, hogy miért rendült meg a tanár bizalma bennük. A csaló nem bírta tovább, és elmondta az igazat. Annak ellenére, hogy egyetlen egy diák követett el bűnt, attól a pillanattól kezdve kissé fagyos lett a hangulat az osztályfőnök által tartott órákon.

(gimnázium, 12. évfolyam)

Kié a probléma?

Mi az a mozzanat (érték), amely miatt a csalást és a lebukás kockázatát is vállalják olykor a diákok?

Feltételezhetjük, hogy ez a jelenség gyakoribb lehet a magasabb iskolafokozaton tanuló diákok esetében. Miért?

Általános iskola negyedik osztályában történt meg az eset, hogy mikor egy leányt szokás szerint hazavitt az anyukája, s menet közben elhangzott a kérdés: „Hogy sikerült a matek dolgozat?”. A kislány úgy érezte, jól sikerült az iskolai felmérő, s ezt büszkén mesélte anyukájának is.

Egy hét telt el ebben a hitben, mikor az osztályfőnök – aki a matematikatanár volt – kiosztotta a kijavított dolgozatokat. A leány viszont nem kapta kézhez a saját felmérőjét, de a tanár odasúgta neki, hogy olyan rossz lett, hogy inkább el sem hozta magával. Így kapott a kisdíák a szerinte jól megírt példákra elégtelen osztályzatot.

A történetek után kb. két héttel szülői értekezletre gyűltek össze a szülők az osztályteremben. Ekkor volt alkalma a leány édesanyjának is beszélni a matematikatanárral, s itt derült fény az események pontos sorára is.

A dolgozat semmiképpen nem volt olyan rossz, mint ahogyan a tanítónő lefestette azt a felmérők kiosztásakor a lánynak. A dolog másképpen állt. Javítás közben szerencsétlen módon kiömlött a lassan kortyolgatott kávé, s ráadásul pont a sokat emlegetett lány papírjaira. Így persze, gondolta a dolgozatot javító tanítónő, nem adhatja vissza a gyermeknek, hát inkább azt mondta neki: „Értékelhetetlen volt.” S ezt a kérdő tekintetű édesanyjának utólag már nyíltan be is vallotta. S ezzel a tanárnő részéről az ügy le is zárult. Nem érezte szükségességét annak, hogy valami más magyarázattal szolgáljon a diáklánynak, legalább utólag. Helyette beírta a naplóba az elégtelent – a kiegyensúlyozott tanulás révén megszerzett jegyeken sokat nem tudott rontani -, s több figyelmet nem is szentelt a dolognak.

A nevelés „következő” szintere az otthon volt, ahol az édesanya elmesélte lányának a történeteket. Megbeszélték, hogy a tanítónő feltehetőleg nem akarta lerontani az osztály előtt a tekintélyét azzal, hogy bevallja: figyelmetlen volt, s kávéval eláztatta egyik osztálytársuk felmérőjét.

Kié a probléma?

Rontja-e a tanár tekintélyét, ha beismeri: hibát követett el?

Jobban is kijöhetett volna a tanár ebből a helyzetből. Hogyan?

Az előző történelemórán osztotta ki tanárnő a témazáró dolgozatot. Az egyik osztálytársamnak - nevezzük most Pistinek - nem sikerült jól a dolgozata, és fennhangon szidta a tanárnőt és a tanárnő édesanyját, de nem vette észre, hogy a tanárnő jóval becsöngetés előtt már bent állt a teremben.

A tanárnőnek semmiféle reakciója nem volt a hallottak után. Osztálytársaimmal csodálkoztunk is, még Pisti is, aki közben feleszmélt, és kezdte magát egyre kínosabban érezni. Becsengettek. Vártuk, vajon most mi fog történni. Pisti lesz-e az, akit a tanárnő elsőnek kihív felelni? Vagy kioktatással fog kezdődni az óra? Először nem történt semmi. A tanárnő bejött, jelentés, azután a szokásos szisztéma szerint kiválasztott egy, majd egy újabb felelőt, és egyikük sem Pisti volt. Mindenki azon gondolkodott, vajon mi lesz most!

Ezután következett az, amin mindannyian meglepődünk. A tanárnő elkezdte az aktuális anyag felvezetését, de a bevezetés után gyors témaváltás következett. A gyermekkoráról kezdett el mesélni és arról, hogy mennyire jó volt a kapcsolata az édesanyjával, majd, hogy anyukája milyen beteg lett és, hogy milyen rossz volt, amikor elvesztette szeretett édesanyját. Pisti a történet közepén felállt, és kirohant az osztályból. Ekkor a tanárnő befejezte a történetet, majd folytatta az anyagot. Mindenki elgondolkodott.

Ilyen eset többet nem fordult elő. A tanárnő ugyanúgy viselkedett mindenkiel, Pistivel is, mint ezelőtt. Egyetlen egy valami változott, és az Pisti volt. Az eset után történelemórán teljesen másképp viselkedett és a szünetben, amikor meglátta a tanárnőt, látszott rajta, hogy elgondolkodtató volt számára a történet.

Kié a probléma?

Mi volt a titka a tanári reagálás hatékonyságának?

Elemesse a tanári reagálás szerkezetét!

048

Az egyik falusi iskolában helyi szavalóversenyt tartottak, melyet egy negyedikes kisfiú nyert meg. Bevett szokás volt, hogy aki ezt a versenyt megnyeri, az jut tovább a területi versenyre. A kisfiú magyartanárnöje viszont nem őt nevezte tovább, hanem a kollégájának gyermekét, aki csak harmadik lett a helyi fordulón.

A fiú ebbe nem törődött bele, és megkérte az apját, hogy vigye be kocsival a 15 km-re lévő városban megrendezett szavaló versenyre. Az apa teljesítette fia kérését. A városi versenyen elmondhatta versét, és külön díjat kapott. A másik gyermek nem ért el helyezést.

Kié a probléma?

Miféle hatásai (következményei) lehetnek a tanárnö eljárásának a közvetlenül érintett tanulókra, az osztályra és a pedagógusok megítélésére vonatkozólag?

049

Egy mezőgazdasági szakmunkásképző iskolában az egyik tanuló nagyon sokat lógott az elméleti órákról, és amikor meg is jelent, nem produkálta magát. A gyakorlati képzésben viszont olyan feladatokat is rá bízhattak, melyet a többi diákra nem mertek. A fiúnak a szülei mezőgazdasági vállalkozók voltak. Volt traktorra szóló jogosítványa, a szülei rá merték bízni a 25 milliós kombájnt, tudta a permetezéshez használt vegyszerek keverési arányát.

Közeledett a záróvizsga. A tanára nagy dilemmában volt, hogy ha elméletből megbuktatja, akkor a fiú nem mehet vizsgázni. Végül is átengedte egy elégséggel. A vizsgán a fiú gyakorlatból dicséretet kapott. Elméletből pedig közepesre vizsgázott.

Kié a probléma?

Értelmezze a tanár döntését a szakmai etika (helyes - helytelen) és a gyakorlatiasság (hatékony – nem hatékony) nézőpontjából!

A vidéki általános iskolába pályakezdő tanárnő érkezett. Az egyik osztályába járt egy pedagógus kolléga (munkaközösség-vezető) gyermeke. A fiú valójában nem volt jó tanuló, mégis minden tantárgyból jelest kapott, és így kitűnő lett minden év végén. A tanárnő első megrázkódtatása az volt, amikor meglátta a srác üres lapos dolgozatát, amire egyest kellett volna ráírnia.

A tanárnő kiosztotta a dolgozatokat, de adott javítási lehetőséget! Vagyis nem írta be a jegyeket, és kitűzött egy új időpontot a dolgozat megírására. Külön félrehívta a srácot óra végén és megmondta neki, hogy mikor tart korrepetálást, illetve, hogy szívesen bent marad megbeszélni vele külön is. A srác lesöpörte magáról: „úgyis ötös lesz”. Legközelebb meg is íratta a dolgozatot, de a fiú „dogája” megint üres volt.

Gondolt egyet a tanárnő és megkérdezte a többi kollégát óvatosan, hogy náluk mit teljesít a srác? „Na, ne is mondd...” „Hát nem viszi túlzásba” stb. válaszokat kapott. Ebből szinte azonnal nyilvánvalóvá vált számára, hogy mindenki a nevére adja az ötöst, nem a tudására.

Elkezdett gondolkozni. Határozott idejű szerződése van három hónap próbaidővel. És örülhet, ha nem a kollégát sózzák rá mentorként a gyakornoki program keretein belül. Végül nem írta be a jegyeket másodszor sem azoknak, akiknek 1-es lett.

A fiú apjával többször megpróbált beszélni a fia teljesítményéről, de az mindig kerülte a témát, és hirtelen sietség tört rá. Az igazgatóval mégsem beszélhet ilyesmiről! Nem volt mit tenni, bekérte a füzeteket, és leosztályozta őket. A fiú legalább a füzetét rendesen vezette.

Jött a félévi zárás, megint megnézte a füzeteket, és végül két ötössel és egy utolsó pillanatban adott órai munka ötössel lezárta a srácot ötös osztályzattal.

Azóta megbánta a dolgot, de akkor úgy érezte, hogy nem volt mit tenni.

Kié a probléma?

Kié a fő felelősség, ill. a mulasztás?

Ki mit nyer, és mit veszít ezen az ügyön?

051

A tanárnő osztályába járt egyik jó és igen befolyásos ismerősének a gyereke. A fiú nem volt jó tanuló, de ennek a többi gyerek előtt nem volt szabad kiderülnie. Ezért az iskolavezetés és a tanulót tanító tanárok az alábbi megoldást választották hallgatólagosan. Csak írásban felelt a diák, és az írásbeli munkát sohasem osztották ki. Ha ezt nem tudták megoldani (pl. témazáró dolgozatnál), akkor a tanuló valamilyen okkal újra írta, és azt már nem látta senki.

Kié a probléma?

Ismer-e olyan iskolai fórumokat, amelyeknél kifogást lehet emelni a bemutatott eljárás ellen?

052

A tanárnő osztályába járt egy kevésbé jó magaviseletű gyermek. A fiú nem volt jó tanuló, éles látásával tanulás nélkül érte el az eredményeit. Egyszer dolgozatírás közben azt színlelte, mintha a tenyeréből olvasna valamilyen információt. A tanárnő ezt észrevette, és kérte, hogy mutassa meg a tenyerét a fiú. Megmutatta, de nem volt benne semmi. Jót nevetett az osztály, és dolgoztak tovább.

Kié a probléma?

Melyik emberi (tanári) tulajdonság teszi lehetővé, hogy jól tudjunk reagálni a finom – de mégiscsak – “szívátásra”?

Őn szerint mekkora szerepe van e tulajdonságra a tanári mesterségben?

053

Az egyik elit gimnáziumban a tanulók egy része bizonyos órarendi órákra, meghatározott napokon nem járt be. Otthon minderről semmit nem tudtak a szülői házban, mert reggel a szokásos időben elindultak az iskolába, de az iskola épületében tartózkodva ugyan, nem látogatták az órai foglalkozást. Az iskolavezetés mindebből nem vett észre semmit, azt gondolván lyukasórájuk van a tanulóknak. A szaktanár szabadon értelmezte a helyzetet, nem az ő érdeke, hogy itt legyenek, és a tudásuk gyarapítására sem sarkallta a társaságot. Nem zavarták az órát, és igazolatlan órát sem kaptak. Tehát hallgatólagosan mindenki jól járt.

Kié a probléma?

Az iskolai munkarend szabados felfogásának miféle (szocializációs) hatásai, hozamai lehetnek?

Milyen okai lehetnek annak, ha a tanulók nem járnak be egy adott órára?

Egy elitgimnáziumban történt. A tanár – szokásához híven – óra végén osztotta ki a röpdolgozatokat. Kicsengetéskor a tanulók vonultak ki a teremből. Az egyik fiú odament a tanárhoz és reklamált a röpdolgozatra kapott jegy miatt. A tanár nem fogadta el a reklamálást. A fiú dühösen rohant ki a teremből, és közben hangosan azt kiáltotta: „Kapt be a f...m!”

A tanár megdöbbenve hallotta ezt a megjegyzést. Napokig gondolkodott, hogy mit tegyen...

Végül a következőképpen döntött: a következő órán – amikor a tanuló éppen hiányzott – az órát azzal kezdte, hogy elmondta a gyerekeknek, hogy az elmúlt óra végén olyan dolog történt, aminek ő nagyon nem örül, mert úgy gondolja, hogy alapvetően jó viszony van az osztály és ő között, de nagyon nem szeretné, ha az ilyen esetek többször előfordulnának. Bíz benne, hogy erre nem kerül sor. Maga részéről lezártnak tekinti az ügyet, de azt üzeni az illetőnek, hogy „nem kapom be, hátha szüksége lesz még rá”. Az osztály egy része nevetésben tört ki, ők tudták, kiről, miről van szó, a többiek pedig kíváncsian fordultak egymáshoz, hogy mi is történt.

A következő óra elején a tanuló megkereste a tanárt, elnézést kért tőle a viselkedéséért, és megköszönte, hogy a tanár úr nem csinált belőle nagy ügyet.

Kié a probléma?

Hatékonyak, jónak mondható a tanári döntés. Elemezze a tanári döntés szerkezetét!

055

A tanárnak két év után megromlott a kapcsolata az osztállyal. Nehezen tolerálta a fegyelmezetlenséget, valamint azt, hogy nem tanultak. Ezidőtájt kezdődtek a szívpanaszai is. Az utolsó óra következett 11. osztályban. Jelentés után az osztály két legjobb tanulója kiment a tanár úr elé, megköszönte háromévi munkáját, és apró ajándékot akart átnyújtani az osztály nevében. A tanár úr azonban „Köszönöm, de töletek nem fogadom el” megjegyzéssel visszautasította az ajándékot. Egy év múlva pedig kérte az osztályt, hogy hozzá ne menjenek szerenádozni, mert nem fog otthon tartózkodni.

Kié a probléma?

Rossz érzések egy osztállyal szemben – elvileg – meghatározhatják-e tartósan a tanár viselkedését?

Milyen tényezők vezethetnek oda, hogy egy tanárnak megromlik a kapcsolata egy osztállyal?

056

A tanár úr osztályába járt egyik jó és igen befolyásos ismerősének a gyereke. A lány nem volt jó tanuló kémiaiából, jegyei alapján közepesre állt. Az utolsó fogadóórán azonban az apuka nyomatékosan kérte a tanárt, hogy „Szeretném, ha a lányom megkapná a négyest év végén!”.

A tanár napokig tanakodott, hogy mit tegyen. Ha nem adja meg a négyest, annak ki tudja, milyen következményei lesznek. Ha megadja a négyest, akkor az osztály többi tagja – joggal – érzi, hogy kivételezés történt. Végül úgy döntött, hogy megadja a négyest, és az osztály minden tagja, aki nem ötösre állt, egy jeggyel jobbat kapott.

Kié a probléma?

Elemesse az eset lehetséges megoldásait, azok pozitív és negatív vonásait!

057

Tehetséges, érdeklődő tanuló notóriuson zavarja a tanítási órákat azzal, hogy az aktuális ismerettel kapcsolatos kérdéseit, megjegyzéseit minden átmenet nélkül bekiabálja. Sokszor olyan, egyébként helyes és értelmes dolgot mond, amivel végképp megbontja az óra logikai menetét, mivel tanári reagálást igényel. A helyzet a tanárral történt személyes elbeszélgetés után sem változik meg. Már a szülőkkel is elbeszélget a tanár, de megoldás továbbra sincs.

Kié a probléma?

Hogyan irányítható ez a tanuló úgy, hogy érdeklődése megmaradjon, ugyanakkor az órát se zavarja?

058

Egy adott tanítási órán a hátsó padokban ülő tanulók rendszeresen beszélgetnek, kártyáznak, egyikük folyamatosan újságot, folyóiratot olvas. A tanár állandó figyelmeztetése ellenére ez nem szűnik meg, csak tovább erősödik. A pedagógus úgy dönt, hogy ezt a problémát mindenképpen neki kell megoldania, egyrészt mert számára ez kihívás, másrészt, mert nem szeretné, ha kitudódna, hogy az óráin nem tud fegyelmet tartani. Rájön, hogy elmarasztalással nem megy semmire. Így a rendetlenkedő tanulókat megpróbálja előre ültetni és a részvételi háromszög elve szerint mozog közöttük minél gyakrabban. Lassan abba marad a beszélgetés, a kártya is eltűnik. Az az egy tanuló, azonban aki újságot olvasott, továbbra is bekukkant a pad alá, elmélyed valamilyen más tevékenységben. A tanár mostmár konkrétan rajtakapja, hogy a gyerek az órán rendszeresen rejtvényt fejt. Nem szól neki. Egy alkalommal a gyerek megszokott helyére becsempész egy, a tananyaghoz kötődő rejtvényt a gyerek padjába. A tanuló arcán meglepődés látszik, amikor észreveszi a rejtvényt a padban, és egész órán figyel.

Kié a probléma?

Hogyan tartható fent ennek a tanulónak a figyelme folyamatosan? És általánosabban: melyek a tanár eszközei a növendékek figyelmének folyamatos fenntartására?

Fiatal, kezdő tanár voltam, amikor egy nagyon jó képességű gyerekekből álló osztályban tanítottam. Öröm volt az osztályban tanítani, mert szinte mindenre „vevők” voltak. A gyerekek egymást segítve, egymást ösztönözve tanultak.

Ebben a közösségben volt egy nagyon okos, de nagyon lusta tanuló. Hetedikes korában a félévet még ötössel zárta, de az évet már csak négyesre teljesítette. A következő félévben is romlott a teljesítménye. A téli szünet előtt az utolsó órán elmondtam, hogy ha most zárnám le a jegyet, akkor ki hányast kapna. Mikor a naplóban a nevéhez értem, és közöltem, hogy az eddigi teljesítményére hármast adnék, felállt és közölte, hogy ebből a tárgyból ötöst szeretne kapni, mert a továbbtanulásához kell. Hirtelen szólni sem bírtam. Azután nagyon udvariasan megkérdezte, hogy hogyan lehet ezt a jegyet kijavítani. Rögtön azt válaszoltam, hogy már sehogy, hiszen év elején megmondtam, hogy folyamatosan kell tanulni és készülni az órára, mert a félévi osztályzat az egész félév munkáját tükrözi.

És ekkor kerültem konfliktusba az egész osztállyal, hogy miért nem adok javítási lehetőséget. Én érveltem, és ők is érveltek. Végül engedtem. A tanulónak a szünet után az első kémia órán kellett felelnie az osztály előtt. A tanulók és én is kérdeztem. Még az apró betűs részeket is tudta. A könyvet szó szerint megtanulta az én kiegészítésemmel együtt. Az egyenleteket és a számításokat is hibátlanul megoldotta. El kellett ismernem, hogy a tananyagot ötösre tudta. Így félévkor ötöst kapott.

Azután jött a következő konfliktus, az osztályozó értekezlet. Tanár kollegáim közül többen kérdőre vontak, hogy nem lehet ilyet tenni, ha hármásra áll, akkor hármast kell adni. Az akkori igazgató meghallgatott, és csak annyit mondott, hogy te vagy a szaktanár, te döntöd el, hogy a tanuló milyen osztályzatot kap. Végül ötöst kapott.

A fiú a második félévben már folyamatosan készült. Legutóbb, mikor találkoztunk, örömmel mesélte, hogy vegyészmérnökként dolgozik egy gyógyszergyárban, és nagyon szereti a munkáját. Még most is hálálkodott az akkori javítási lehetőségért.

Kié a probléma?

Mikor és milyen mértékű javítási lehetőséget adhat egy tanár a diákjának? Melyik érdemjegy tükrözi – elvileg – a tanuló munkavégzésének sajátosságait (folyamatosság, kihagyások, stb.)?

Dolgozatírásakor történt. A beszedett dolgozatokban az egyik feladat megoldása során két, egymás mögött ülő, tehát azonos feladatsort megoldó tanuló dolgozata ugyanolyan hibákat tartalmazott. Az összedolgozás alapos gyanúja miatt a szaktanár elégtelenre értékelte mindkét diák dolgozatát. A tanulók felháborodtak az értékelésen, és – mivel a tanár hajthatatlan maradt – a diákok szülei panasszal fordultak az igazgatóhoz. Az igazgató – miután meghallgatta a szülők panaszát – behívatta a szaktanárt, és meghallgatta az ő verzióját is.

Végül azt javasolta a szaktanárnak, hogy értékelje újra a két szóban forgó dolgozatot úgy, hogy hagyja ki azt a feladatot, amely esetén az együttdolgozás gyanúja felmerült.

Kié a probléma?

Mit tett volna Ön a szaktanár helyében? Egyetért az igazgató javaslatával?